

rămâneți fără nici o șansă. Vă doresc doar ca la ieșirea din sală, să lăsați pentru câteva clipe privirile în pământ, nu dintr-un gest de umilință, ci dintr-un motiv simplu, pragmatic – acolo se află viitoarea voastră destinație"). Ceea ce spectacolul a câștigat prin inspirația regizorului este suflul vitalității indus – o anumită poftă de viață care este cu mult mai mare la indivizii grosieri, chiar și în insecuritatea morții (pentru ei morga este o fabrică la fel ca oricare alta) – și tăietura precisă în negativul tipologiilor abrutizate de mediul în care trăiesc și care le-a ucis miracolul inocenței, și cred că aceasta este adevărata interpretare a piesei. Oricum, cred că și Ștefan Caraman a avut o frumoasă întâlnire cu acest spectacol.

Olțița CÂNTEC

„A fi sau a nu fi”, în variantă autohtonă

După ce, în 1990, chingile cenzurii politice au dispărut, a existat un moment, de câțiva ani buni, în care dramaturgia autohtonă părea că se teme să se manifeste. Autorii consacrați, obișnuiți să scrie într-un anumit fel, care fie făcea servicii regimului comunist, fie încerca, sub masca unui limbaj esopic, să păcălească vigilenta cenzură, aveau nevoie de o perioadă sabatică în care să-și reevalueze pozițiile creatoare. Literatură de sertar nu prea exista, iar noii dramaturgi aveau și ei nevoie de un răgaz pentru a-și aprinde motoarele creației. Nici teatrele nu se prea dădeau în vânt după piesele românești, după ce stagiuni la rând fuseseră determinate să aducă la rampă preponderent repertoriul național. Toată lumea căuta marfă de import, atitudine explicabilă după aproape o jumătate de secol de izolare culturală.

Etapa aceasta s-a consumat repede, ei urmându-i una în care un nou val de dramaturgi s-a impus prin subiectele abordate și prin stilul proaspăt, îndrăzneț pe care îl practică. Editura UNITEXT a fost una, cea mai activă, dintre cele care s-au preocupat de descoperirea și promovarea, prin concursuri și tipărire, a noilor valori ale dramaturgiei indigene. Una dintre descoperiri a fost Ștefan Caraman, un tulcean salariat la o filială locală a unei bănci, care s-a apucat să scrie piese de teatru. Câteva dintre ele au fost publicate de antepomenita editură – *Morți și vii*, *M&M (couture à porter)*, *Santiago el Campeon* – ori de altele (*XXI de scene din viața lui Ștefan*, *Ultimul hippie*, *Gustul de orhidee*, *Diabolique*), unele au fost puse deja în scenă (la Sfântu Gheorghe, Piatra Neamț, București), ceea ce atestă faptul că opera dramatică a lui Ștefan Caraman e cât se poate de vie, interesează.

Recunoscut ca un oraș fidel tradițiilor care l-au consacrat, unde avangarda își face loc ceva mai încet și mai timid, Iașul a adus recent, la una dintre rampele instituțiilor sale de spectacole, cea mai tânără, unul dintre textele lui Caraman. Scena este cea de la Ateneu-Centru European de Creație, unde Ion Sapdaru a lucrat *Morți și vii*, premiera deschizând anul teatral 2005 al așezământului tătarășan. Textul impresionează prin tema abordată, prin maniera în care este

Dumitru NĂSTRUȘNICU.



trată și prin stilistica dramaturgică. Subiectul este desprins din paginile unei publicații cotidiene: într-o morgă dintr-o localitate nenumită, o tânără aflată în moarte clinică este pângărită de un angajat necrofil. Parcă pentru a face posibilă pedepsirea agresorului, fata revine la viață, violatorul fiind încarcerat pentru cumplita sa faptă. Ștefan Caraman a preluat doar datele contextuale din acest îngrozitor fapt de viață, jonglând apoi ficțional cu ele. Ceea ce l-a interesat pe scriitor, dincolo de monstruozitatea faptei, a fost motivația, explicația plauzibilă a unei asemenea atrocități. Caraman a așezat astfel luminile piesei sale încât a reușit să-i găsească circumstanțe violatorului, circumstanțe de sorginte psihanalitică, scoase la iveală din locurile cele mai ascunse ale subconștientului. Maler, acesta este numele de botez teatral al necrofilului, este capabil de dragoste, de compasiune și lirism, sentimente pe care le transferă într-un segment al vieții, moartea, pe care puțini și l-ar putea închipui în acest mod. Solid sunt construite și celelalte personaje din acest peisaj morbid, mai puțin exploatat artistic. Cei trei asistenți care lucrează printre cadavre au o percepție cinică asupra existenței, un cinism generat de chiar mediul în care lucrează. În economia dramatică a lucrării autorul lasă fiecăruia suficient spațiu pentru a-și schița biografia. Inclusiv fetei, Cameea, care părea că și-a dorit să moară, pentru că viața, pentru ea, nu e decât un îndelung șir de suferințe.

Pe Ion Sapdaru, piesa lui Ștefan Caraman l-a provocat. A mărturisit acest lucru și la conferința de presă, dar starea s-a simțit și în spectacol, de la prima până la ultima replică. Ion Sapdaru a preferat o formulă scenică în care textului i-a fost lăsată toată libertatea de exprimare, de dezvoltare spectaculară. Logica repetitivă pe care e arhitecturată lucrarea dramatică e respectată și în spectacol, fără să deranjeze prin reluare, ci punând accentele și punctând stările ce meritau subliniate. Ștefan Caraman a subminat deliberat structura clasică cu acte, scene și tablouri, propunând un exercițiu de deconstrucție. Un exercițiu reușit, așa cum apare și la rampa unde l-a transpus Ion Sapdaru. Regizorul i-a adăugat câteva tonalități proprii, cu sprijinul interpretării actoricești, al coloanei sonore, mișcării scenice și eclerajului. Actorii cu care a lucrat Ion Sapdaru sunt din echipa de la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” (Dumitru Năstrușnicu, Daniel Busuioc, Radu Ghilaș), de la Universitatea de Arte „George Enescu” (lectorul universitar Octavian Jighirgiu și studenta Nicoleta Lefter) și de la Ateneu (Benoît Vitse). Deși nu au mai jucat niciodată în această formulă, ei s-au acordat foarte bine la lungimea de undă stabilită de directorul de scenă. Dacă celor de la Național le știam calitățile, o surpriză extrem de plăcută au reprezentat-o Octavian Jighirgiu și Nicoleta Lefter. Păcat că Octavian Jighirgiu nu are loc într-o trupă, căci ar onora-o, oricare ar fi ea. Nicoleta Lefter a convins pe deplin în privința aptitudinilor sale teatrale, impresionând atât prin prospețimea jocului, cât și prin firescul cu care s-a integrat într-o echipă în care era cea mai puțin experimentată.

Spectacolul a atras puhoi de lume, poate și datorită anunțului că în sală nu au voie decât cei peste 16 ani. La final, toți plecau îngândurați. Meditația autorului transmisă spectatorilor e un fel de „a fi sau nu a nu fi” în variantă autohtonă.

Ateneul Tătărași, Iași – Morți și vii de Ștefan Caraman. Regia: Ion Sapdaru. Scenografia: Gelu Rișca. Mișcarea scenică: Marius Manole. Regia tehnică: Ionuț Albianu. Distribuția: Dumitru Năstrușnicu (Maler), Nicoleta Lefter (Cameea), Daniel Busuioc (primul asistent), Octavian Jighirgiu (al doilea asistent), Radu Ghilaș (al treilea asistent), Benoît Vitse (Principalul). Data premierei: 30 ianuarie 2005.